

Sten Andersson: Utrikesdeklarationen 1991

Talare

Sten Andersson
Utrikesminister

Datum

20 februari 1991

Plats

Stockholm

1 Herr talman!

Sveriges trygghet som nation, vårt folks frihet och vårt oberoende beror i hög grad på vår lojalitet mot världssamfundet, på vår trohet mot folkrätten och på
5 ett konsekvent fullföljande av neutralitetspolitiken.

Förra året vid den här tiden kände vi alla en gränslös glädje över att ”misstron viker som dimman en tidig vårmorgon”, som Olof Palme förutspådde i den sista intervju han gav. Perestrojka och glasnost i Sovjetunionen hade banat väg för en
10 svindlande snabb frigörelseprocess i Central- och Östeuropa. Berlinmuren hade rämnat inför trycket av människornas frihetslängtan.

I höstas undertecknade alla ESK-stater Parisstadgan för ett nytt Europa som en bekräftelse på att vi, de europeiska folken, äntligen efter så många sekler av krig
15 och misstro stod inför en ny era, kännetecknad av fred, frihet och folkförsoning.

I dag kan vi konstatera att horisonten åter har mörknat. I våra baltiska grannländer har folkens längtan efter frihet och oberoende mötts med brutalt våld. I Central- och Östeuropa hotar arbetslöshetens gissel de länder som
20 frigjort sig från kommunistdiktaturens förlamning.

I Europas omedelbara närhet rasar ett förödande krig som med all sin ohygglighet bedömdes nödvändigt att utkämpa för att befria ett våldtaget folk från en hänsynslös angripare, en angripare som inte lät sig bevekas av världssamfundets vädjanden. Gulfkriget är en dramatisk påminnelse om att vi
25 européer inte kan bygga vår välfärd och frihet i isolering, bakom murar och vallgravar. Vi måste alltid ha en global dimension i vår politik och med samma kraft stå upp för fred, demokrati och folkrätt också utanför Europa. I en värld där djungelns lag och den starkes rätt får råda finns ingen trygghet. Fjolårets glädje har förbytts i oro.

30

Vårt folk har fått leva i fred i 176 år. Vår, regeringens och riksdagens, uppgift är att även i fortsättningen med kraft och beslutsamhet föra en utrikespolitik som säkerställer Sveriges trygghet.

35

När jag tillträdde som utrikesminister för drygt fem år sedan ställde jag upp tre ledord för den svenska utrikespolitiken: säkerhet, solidaritet och samförstånd. Det har, herr talman, odiskutabelt varit en styrka för Sverige att partierna stått eniga bakom utrikespolitikens huvudlinjer.

40

De problem och svårigheter vi nu står inför gör det än angelägnare att vi tar mer fasta på det som förenar oss än på det som skiljer oss åt. Det gäller våra förpliktelser att bistå våra baltiska grannländer, det gäller våra ambitioner att bli fullvärdig medlem i EG, det gäller vårt agerande i Gulfkrisen och våra
45 ansträngningar att stärka FN och det gäller - det får vi aldrig glömma - vår solidaritet med tredje världen.

50

Ur andra världskrigets fasor föddes drömmen om ett nytt Europa, där alla folk levde i fred, frihet och demokrati; ett Europa som gav alla sina invånare ett hyggligt liv, ett Europa solidariskt med omvärlden.

55

Även om dagens problem kan te sig svårbemästrade, kanske i vissa fall skrämmande, måste vi se dem i ett längre perspektiv. Vi måste ha en vision, en vägledande vision, av det framtida Europa. I den visionen hotas inget folks frihet. Demokrati är den enda godtagbara styrelseformen. En ny
säkerhetsordning byggd på gemensam säkerhet har ersatt den bräckliga säkerhet som vilade på militärpakternas rustningar och hotet om massförstörelse. Europas länder samarbetar med varandra i olika organisationer och i olika regioner för att lösa gemensamma problem och tillsammans skapa trygghet och
60 välstånd för sina invånare.

65

Solidariskt bistår de ekonomiskt framgångsrika länderna de mindre lyckligt lottade i vetskap om att deras egen framtid är beroende av att inga nya gränser dras mellan folk och stater i Europa. Solidariskt uppfyller det rika Europa - hela Europa är rikt globalt sett - sina förpliktelser mot de fattiga länderna. Den visionen måste styra svensk Europapolitik under kommande år. Tillsammans med alla Europas länder och folk skall vi arbeta för att förverkliga den.

Herr talman!

De nordiska folken har levt i fred med varandra i många generationer. Vi har tillsammans haft framgång i vår strävan att bevara avspänningen i vår del av Europa under det kalla kriget. Vi har byggt upp ett samarbete som kan tjäna
75 som förebild på andra håll i Europa. Vi har under senare år vidgat det politiska samarbetet mellan de nordiska länderna. Förändringarna i Europa gör det möjligt för oss att gå vidare på den vägen till gagn för oss alla, utan att avvika från den säkerhetspolitiska linje varje land valt.

80 Herr talman!

Estland, Lettland och Litauen har i demokratisk ordning klart uttalat sin vilja till självständighet. Det stöder vi helhjärtat, och vi kräver att seriösa förhandlingar utan hot och tvång inleds i enlighet med Helsingforsavtalet.

85 Vi har i olika internationella sammanhang, inte minst inom ESK, påtalat och kritiserat det våld som användes i Baltikum. Vi fick i förrgår ett svar från Sovjetunionen, där man säger att de som är skyldiga till våldsbrotten i Baltikum kommer att ställas inför domstol. Det välkomnar vi.

90 Som grannar med månghundraåriga förbindelser med Baltikum har vi svenskar särskilda förpliktelser mot de baltiska republikerna. Breda lager av vårt folk har engagerat sig i att uppfylla dem genom samarbete och stöd av olika slag. I den uppgiften står vi enade.

95 Det är i första hand på oss och våra nordiska grannländer det ankommer att bistå de baltiska republikerna att komma med i det europeiska samarbetet. Det arbetet har den svenska regeringen inlett genom praktiskt samarbete, närvaro i de baltiska republikerna och stöd för att underlätta deras kontakter med
100 omvärlden.

Tillsammans kan vi i Nordeuropa skapa en region med fördjupade kontakter, vidgade förbindelser och växande samarbete inom miljövard, handel, kultur, kommunikationer och turism. Det som en gång var en av Europas mest
105 blomstrande regioner kan bli det igen. Vi borde tillsammans bilda ett Östersjöråd med deltagande av företrädare för alla länder och folk kring Östersjön för att diskutera och stärka detta samarbete.

110 Herr talman!

Det råder stor osäkerhet om utvecklingen i Sovjetunionen.

115 Demokratin har gjort viktiga framsteg, men samtidigt ser vi allt fler oroande tecken på att demokratiseringen kan komma att avbrytas. Inte heller har man funnit några metoder för att ens börja komma till rätta med den allt djupare ekonomiska krisen. Unionens fortbestånd har trängts fram som den viktigaste frågan. Senast denna vecka kom våld till användning i Georgien. Inte bara för alla republiker och folk i Sovjetunionen, utan för hela Europa är det nödvändigt
120 att unionsfrågan löses på fredlig väg.

Europa sträcker sig från Atlanten till Ural, från Island till Istanbul. Ett Europa som gjorde halt vid Polens östgräns, ett Europa från Brest till Brest, vore ett amputerat och osäkert Europa. Därför är det så viktigt att vi bygger ut
125 samarbetet med Sovjetunionen och med republikerna och folken där. På så sätt kan vi gynna demokratiseringen och närmandet till det övriga Europa.

Övergången från en centralstyrd planekonomi till marknadsekonomi i Central- och Östeuropa medför väldiga omställningsproblem. Ekonomierna är bräckliga.
130 På många håll är miljöförstörelsen katastrofal. Massarbetslöshet hotar, och människorna riskerar att gripas av vanmakt och hopplöshet. Historien har lärt oss att demokratin då också sätts i fara.

I vårt eget intresse, och Europas, måste vi, de ekonomiskt framgångsrika
135 västländerna, fortsätta vårt solidariska stöd till folken i Central- och Östeuropa, så att den utplånade militära och politiska gränsen mellan öst och väst inte ersätts med en ny, ekonomisk gräns.

Den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen, ESK, är det viktigaste
140 instrumentet för att stärka och befästa säkerheten i det nya Europa.

Båda de militära supermakterna ingår i ESK. Avtalet om konventionell nedrustning i Europa som undertecknades vid toppmötet i Paris i november är av historisk betydelse. Det måste nu genomföras fullt ut, och vidare
145 förhandlingar om nedrustning och förtroendeskapande åtgärder fullföljas.

I Parisstadgan har alla ESK-stater bekänt sig till demokrati och rättsstatens

principer. Med sitt breda program för samarbete på olika områden är ESK
150 början till ett konkret förverkligande av visionen om ett förenat Europa, ett
Europa kännetecknat av gemensam säkerhet, demokrati och samarbete.

Även Europarådet är av vital betydelse i formandet av det nya Europa.

155 De höga krav Europarådet ställer på demokrati och respekt för mänskliga
rättigheter måste vara normgivande för det framtida Europa. Därför spelar
Europarådet en sådan central roll för reformstaterna i Central- och Östeuropa.
Medlemskapet i Europarådet är bekräftelsen på att demokratiseringen
genomförs. I morgon har vi den stora glädjen att hälsa Tjeckoslovakien
160 välkommet som ny medlem i Europarådet.

Fr.o.m. april i år innehar Sverige ordförandeskapet såväl i Europarådets
parlamentariska församling som i Ministerkommittén. Det ger oss goda
möjligheter att föra arbetet i Europarådet framåt.

165 ESK och Europarådet är två av de institutioner som bär upp det nya Europa.
Europeiska gemenskaperna, EG, är den tredje. Mycket av det som vi vill se
förverkligat i hela Europa har redan blivit verklighet i EG. Det är fred,
demokrati och ekonomiskt framåtskridande. EG fullföljer nu arbetet på den
170 inre marknaden, som skall vara genomförd vid årsskiftet 1992-1993. Samtidigt
bygger EG ut integrationen på sociala och politiska och andra områden.

De senaste årens omvälvningar i Europa har lett till att EG kommit att engagera
sig djupare i det alleuropeiska samarbetet. På många områden kan EG bli det
175 nav kring vilket ett vidare europeiskt samarbete kretsar, den kärna kring vilken
det byggs upp.

Det är i det perspektivet, som en del av vår alleuropeiska vision, som vi nu
bereder oss att ansöka om medlemskap i EG.

180 Det är också den vision som de framsynta politiker hyste som efter andra
världskriget påbörjade integrationsarbetet - en vision som tyvärr snabbt
förflyktigades i det kalla kriget.

185 Herr talman!

Neutralitetspolitiken - stödd på ett starkt och allsidigt totalförsvar - har varit och är fortfarande det främsta medlet för att trygga vår fred och säkerhet. Men vad
190 som är förenligt med neutralitetspolitiken avgör vi själva. När omvärlden förändras, förändras också förutsättningarna för vår fredstida utrikespolitik.

För 30 år sedan eller 20 år sedan - i det kalla krigets, kapprustningens och konfrontationens tid - var ett svenskt medlemskap i EG med bibehållen
195 neutralitetspolitik bortom all trovärdighet. 1 dag har förutsättningarna förändrats.

Vårt välstånd är beroende av att vi inte diskrimineras när EGs inre marknad genomförs. Därför är det nödvändigt att fullfölja EES-förhandlingarna mellan
200 EFTA och EG fram till ett avtal så snabbt som möjligt. Det är troligt att förhandlingarna om ett sådant avtal kan slutföras före sommaren.

Det är genom att fullt ut delta i integrationen som vi bäst kan arbeta för demokrati, social välfärd och ekonomiskt framåtskridande i Europa. Därigenom
205 gagnar vi också bäst det svenska folkets intressen.

Vi har mycket att erbjuda EG. Sverige är ett högt utvecklat industriland. Vår vetenskap och teknologi har en hög nivå. Vår sociala välfärds politik och vår arbetsmarknadspolitik - att skapa arbetstillfällen i stället för att ge
210 arbetslöshetsunderstöd - vill vi föra vidare i EGs fortsatta arbete.

Ett medlemskap i EG skulle ge oss ökade möjligheter att påverka utvecklingen i Europa - den utveckling som vår egen framtid, vår egen trygghet och vårt eget välstånd är beroende av. Tillsammans med andra kan vi stärka det demokratiska
215 inflytandet, det sociala ansvaret, jämställdheten mellan kvinnor och män och löntagarnas ställning och villkor i ett Europa som blir alltmer ekonomiskt integrerat.

Det är önskvärt med politiskt samråd under den process som leder fram till en svensk EG-ansökan. Regeringen har därför inbjudit de partier som är företrädare
220 i utrikesnämnden att delta i ett sådant samråd.

Herr talman!

225 Det som har gjort att Europa i dag är en fredlig del av världen - folkförsoning,

ekonomiskt samarbete, folkstyre och gemensam säkerhet - kan också ge Mellanöstern fred och välstånd. Mitt under brinnande krig ter sig den visionen oändligt avlägsen, men vår egen europeiska erfarenhet visar att det inte är omöjligt.

Irak måste ovillkorligen dra sig tillbaka från Kuwait och uppfylla FN:s resolutioner. Detta är icke förhandlingsbart. Men om Irak klart och entydigt utfäster sig att göra det, måste den US A-ledda koalitionen göra det militärt möjligt för Irak att visa att det menar allvar. Återtåget kan endast ske under eldupphör.

Vi känner inte detaljerna i det initiativ som den sovjetiske presidenten Gorbatsjov tagit. Men två personer som tagit del av detaljerna, den tyske utrikesministern Genscher och FN:s generalsekreterare, har betecknat initiativet som positivt och som erbjudande ett historiskt tillfälle att undvika ett blodbad. Vi tar från svensk sida för givet att FN:s säkerhetsråd får tillfälle att ta del av alla detaljer i Gorbatsjovs förslag, och vi tar också för givet att USA inte startar en markoffensiv förrän denna fråga har behandlats i säkerhetsrådet.

Sedan FN-medlemmen Iraks brutala annektering av FN-medlemmen Kuwait upphört, måste världssamfundet ta sitt fulla ansvar för att få till stånd en fredsordning för Mellanöstern. Genom sin snabba reaktion vid Iraks angrepp på Kuwait förra sommaren har FN påtagit sig en aktiv roll i regionen, som FN nu måste fullfölja i fredens intresse.

Ingen stabil fred kan åstadkommas utan respekt för folkens rätt till nationellt självbestämmande eller utan att varje stats legitima anspråk på säkerhet erkänns och tryggas. Det gäller Kuwait likaväl som Israel, det gäller Libanons folk likaväl som det palestinska folket.

Palestinafrågans lösning är grundläggande för freden i Mellanöstern. Israels snart kvartssekelånga, alltmer brutala ockupation av Västbanken och Gaza måste upphöra. Det palestinska folkets rätt till nationellt självbestämmande och en egen, självständig stat måste erkännas och förverkligas. Dess självklara rätt att självt utse sina företrädare måste erkännas.

Samtidigt måste Israels rätt att existera inom säkra och erkända gränser erkännas. Det är dags att Israels samtliga grannar följer Egyptens exempel och

sluter fred med Israel.

Utan dessa två element - en palestinsk stat och fred mellan Israel och dess grannar - är långsiktig fred och säkerhet i Mellanöstern en omöjlighet.

270

Men fred och säkerhet i området fordrar också rustningsbegränsning och förtroendeskapande åtgärder, förhandlingsmekanismer, massivt ekonomiskt stöd och nya ekonomiska samarbetsformer. Den ohämmade vapenexporten till området måste upphöra.

275

Allt detta kan inte åstadkommas med en gång. Det kommer att krävas en lång och tålmodig förhandlingsprocess. Det viktiga är att den kommer i gång omedelbart efter det att Gulfkriget upphört och att det sker i FNs regi.

280 Gulfkriget har satt FN på ett avgörande prov. Frågan om FN och säkerhetsrådet skall bestå det provet avgörs i hög grad av om FN förmår skapa bestående fred efter det att kriget slutat.

285 Stödet till FN har alltid varit en hörnsten i svensk utrikespolitik. Varaktig fred och säkerhet kan inte grundas på militär styrka. Ingen nation, inte ens de militära supermakterna, kan i kärnvapenåldern förlita sig på militär överlägsenhet. Alla länders och folks trygghet måste vila på gemensam säkerhet och respekt för folkrätten.

290 Vårt stöd till FN blir ännu viktigare men också mera krävande, när FN - som nu i Gulfkrisen - blir mer handlingskraftigt och aktivt än det kunnat vara tidigare.

295 Vi skall inte förtiga att vi helst hade sett att FNs säkerhetsråd hade behållit ett fastare grepp över Gulfkrisen. Men det viktiga är att ta fasta på det positiva - på att säkerhetsrådet tagit ansvar för att dess resolutioner åtlyds.

300 FN har börjat fungera så som det ursprungligen var tänkt för att upprätthålla internationell fred och säkerhet. Det ankommer på alla FNs medlemmar, bland dem Sverige - att de erfarenheter som ovillkorligen måste dras av Gulfkonflikten, utnyttjas för att stärka och förbättra FNs möjligheter att uppfylla denna världsorganisationens främsta uppgift.

Den enighet och den handlingskraft som säkerhetsrådet har visat i

305 Gulfkonflikten måste i framtiden också gälla genomförandet av andra
resolutioner rådet har antagit.

Vår trygghet och alla andra folks trygghet är beroende av ett starkt FN. En av
FNs stora uppgifter inför framtiden är att bygga för fred - att bidra till att
310 angripa de stora problem som på lång sikt hotar mänsklighetens överlevnad och
utveckling: kärnvapenhotet, miljöförstörelsen, världsfattigdomen.

Det kräver internationell solidaritet, och det kräver vårt solidariska
ansvarstagande.

315 Säkerhet och trygghet är odelbara i vår värld. Brott mot folkrätten och de
mänskliga rättigheterna i andra delar av världen är ett hot också mot vår
säkerhet. Svält, fattigdom och underutveckling på andra kontinenter hotar
också vår trygghet och välfärd.

320 Därför är internationell solidaritet inte bara en moralisk förpliktelse. Det ligger
också i vårt eget nationella intresse. Att i ord och handling visa internationell
solidaritet är att ta ansvar för Sverige i världen. Insikten om det måste också i
fortsättningen bestämma svensk utrikespolitik.

325 Herr talman!

Vi befinner oss i ett för vårt folks trygghet och välbefinnande viktigt skede. Vi deltar
aktivt i skapandet av det nya fredliga, demokratiska, enade Europa. Vi bereder
330 oss att söka medlemskap i EG. Vi står inför en period, då en ny världsordning
kan börja ta form. En ny världsordning med FN i centrum. En ny
världsordning, där folkrätten och inte djungelns lag råder. En ny världsordning,
där internationell solidaritet och inte stormakters egenintressen styr.

335 Sveriges möjligheter att bidra till denna väldiga uppgift blir större, om det råder
samarförstånd kring vår utrikespolitik. Genom samförstånd tar vi ansvar för vårt
land och gagnar bäst vårt folks trygghet och välbefinnande.

Källa

340 <div>Manuskript hämtat från riksdagen.se (2026-03-16) </div>

Taggar

Politiska tal, Riksdagen, Socialdemokraterna, Utrikesdeklaration

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/sten-andersson-utrikesdeklarationen-1991>

345

350

355

360

365

370

375

380